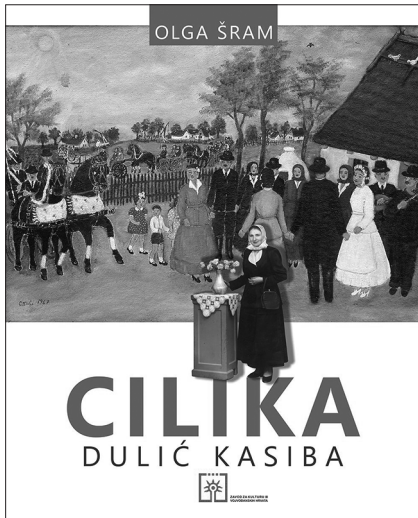

lju saznanja, ali ga i poziva na suradnju u vidu novih istraživanja. Tome će zasigurno poslužiti bogata literatura i brojni izvori za teme o kojima je pisao.

Katarina Čeliković

Olga, Šram, *Cilika Dulić Kasiba*, Subotica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2020, 110 str.

Monografija koja nosi naziv *Cilika Dulić Kasiba* je dosad najcjelovitija rekonstrukcija života i opusa slikarice Cilike Dulić Kasiba (Subotica, 1932.), koja je svojim angažmanom na području naivne umjetnosti zadužila subotičku, pa i širu povijest umjetnosti, a skromnošću i samozatajnošću pridonijela je tomu da njezin rad bude na monografski način obrađen u njezinoj osamdeset osmoj godini života. Riječ je o monografiji čiji je nakladnik Zavod za kulturu Vojvođanskih Hrvata, a nastala je kao dio biblioteke koja nosi naziv *Prinosi za istraživanje likovne baštine, knj. 2*. Osim što pruža

uvid u stvaralački put Cilike Dulić Kasiba, ova monografija upućuje i na razvojne faze naivne umjetnosti u bunjevačkih Hrvata općenito, čija je ova autorica značajna predstavica. Također ističe i mjesto Cilike Dulić Kasiba u korpusu jugoslavenske naivne umjetnosti.

Monografija je rezultat rada povjesničarke umjetnosti Olge Šram, koja je dugi niz godina pratila rad i stvaralaštvo slikarice Cilike Dulić u okviru subotičkih likovnih kolonija i likovnih sekcija, ponajprije likovne kolonije „Bunarić“, likovne sekcije HKC-a „Bunjevačko kolo“, likovne kolonije „Stipan Šabić“, te koja je i realizirala retrospektivnu izložbu ove autorice 2001. godine u Galeriji „Likovni susret“ u Subotici (danas Suvremena galerija Subotica). Olga Šram za izradu monografije prikuplja i sažima sve relevantne i dostupne podatke o životu i radu ove autorice, upoznaje se s dokumentarnom građom (navedenom u popisu literature) te njezinim raspršenim opusom, a sve s ciljem kronološkog i monografskog sažimanja likovnog rada ove autorice. Studioznim pristupom autorica monografije veliki značaj pridaje i informacijama koje temu produbljuju u više smjerova i podtema, koje se čine važnim za razumijevanje stvaralačkog puta i njegovih transformacija te što cjelovitije sagledavanje opusa umjetnice. Riječ je o radu koji oslikava i kvalitetnu suradnju autorice monografije i same umjetnice, koja je dala konačan pečat oblikovanju informacija u pojedine teme i cjeline: od informacija o počecima naive općenito, biografskih podataka i fotografija iz života umjetnice te njezinih likovnih početaka, pregleda stilskog razvitka njezinog stvaralaštva, pružanja na uvid opusa

umjetnice od prvih radova (npr. iz 1961. godine) pa do onih suvremenih. Dragocjen je i kao vizualni prilog izbor njezinih slikarskih djela te crteža prikazan na kraju monografije.

Monografija dakle sustavno prikazuje kronološki slijed i evoluciju likovnog opusa Cilike Dulić Kasiba, subotičke naivne slikarice, koja je svojim likovnim djelima senzibilne poetike i svojstvenog izričaja zabilježila autentične momente iz života bunjevačkih Hrvata s područja Subotice, i kao takva stvara više od šezdeset godina. Na 110 raskošno ilustriranih stranica prikazan je njezin autorski razvitak kojeg karakterizira vjernost motivu, koji pri tom ne gubi na svojoj autentičnosti. Autorica monografije tu činjenicu potkrjepljuje i izborom radova koje predstavlja u kataloškom prikazu monografije. Poglavlja studijskog dijela monografije tematiziraju ključne razvojne momente ove autorice, kao što su npr.: Slikarski početak Cilike Dulić Kasiba, Tavankut – specifično likovno središte, Značajni iskoraci, Prijelomni početak sedamdesetih, Među izabranima, Posebni događaji, Devedesete u znaku ponovnih likovnih okupljanja, Novo vrijeme. Posebna poglavlja čini literatura, izbor reproduciranih djela te popis ilustriranih djela ove autorice.

Monografiju je uredila Katarina Čeliković. Odlikuje ju jasna struktura, a tekst prate kvalitetni i sadržajni vizualni dodaci: dokumentarne fotografije iz privatnog i profesionalnog života umjetnice koje su prilog Rajka Ljubića, fotografije radova kao prilog Augustina Jurige, a likovno ju je opremio mr. sc. Darko Vuković.

Ljubica Vuković Dulić

Marko Kljajić, *Kako je umirao moj narod: antimemoari I*. Hrvatska čitaonica „Fischer“, 2020., 664 str.; *Kako je umirao moj narod: antimemoari II*. Hrvatska čitaonica „Fišer“, Surčin 2021., 640 str.

Pred nama su prva dva toma voluminozne trilogije prečasnog Marka Kljajića, dugogodišnjeg srijemskog svećenika, pjesnika, publicista, pisca i povjesničara, djelatnika zaslužnog za duhovnu kulturu srijemskih i vojvođanskih Hrvata. Dok iščekujemo pojavu trećeg toma *Antimemoara* ovoga najopsežnijeg, možda i životnog Kljajićeve djela, koje će uskoro biti dostupno i široj čitalačkoj publici, dobro se prisjetiti kratko geneze njegova jednodimenzionalnog prvog izdanja s konca 20. stoljeća, te vidjeti ukratko što sadrže prva dva toma drugog proširenog izdanja.

Prvo izdanje knjige *Kako je umirao moj narod* pojavilo se sada već davne 1996. godine u izdanju subotičke *Hridi*, nakon okončanja ratnih sukoba na prostorima Hrvatske i Bosne i Hercegovine i u tijeku mirne reintegracije istočnih dijelova Republike Hrvatske u vrijeme